

Nedim Zahirović

(Halle (Saale), Njemačka)

IDRIS KARAČOVIĆ, SLUGA NIKOLE ŠUBIĆA ZRINSKOG, OSMANSKI BEG I PAŠA

UDK 929 Karačović, I.

DOI 10.22586/ss.21.1.13

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 5. 3. 2021.

U radu je predstavljena karijera osmanskoga krajiškog bega Idrisa Karačovića, koji je kao dječak bio sluga Nikole Šubića Zrinskog. Tijekom osmanskog zauzeća Sigeta 1566. godine on je zarobljen i nakon toga je postao musliman. Njegovo kršćansko ime je zasad nepoznato. Deset godina poslije zarobljavanja Idris se pojavljuje u izvorima kao kapidžibaša (glavni vratar) bosanskog sandžakbega Ferhada Sokolovića. Krajem 1579., odnosno početkom 1580. godine, Idris je postao sandžakbegom sandžaka Krupa i od tada počinje njegova karijera kao osmanskoga krajiškog bega. Nakon Krupe Idris je imenovan sandžakbegom sandžakâ Simontornya, Pakrac, Lika, Filek, Siget i Segedin. Godine 1594. Idris je postao beglerbeg novoosnovanog ejaleta Papa i na tome mjestu se zadržao do druge polovice 1596. godine, kada je imenovan beglerbegom ejaleta Bosna. Idris je samo jednu godinu upravljao ovim ejaletom, a onda mu se gubi svaki trag u izvorima. Iz Idrisove prepiske s ugarskim magnatom Ferenczom Batthyányijem može se vidjeti da je, makar posredno, održavao vezu i s Jurjem IV. Zrinskim, sinom Nikole Šubića Zrinskog. Međutim, iz te prepiske ne može se zaključiti je li Juraj znao da je Idris u svojoj dječачkoj dobi bio sluga njegova oca Nikole.

Ključne riječi: Idris Karačović, Nikola Šubić Zrinski, Juraj IV. Zrinski, osmansko osvajanje Sigeta, osmansko pograničje

Osmansko zauzeće Sigeta 1566. godine jedan je od najintrigantnijih događaja u osmansko-habsburškom sučeljavanju koje je trajalo dva i pol stoljeća.¹ Tomu je s jedne strane doprinijela hrabra obrana tvrđave i junačka smrt njezina zapovjednika Nikole Šubića Zrinskog, a s druge strane smrt sultana Sulejmana I., koja se dogodila tijekom opsade, te vješt i mudar postupak velikog vezira Mehmed-paše Sokolovića, koji je Sulejmanovu smrt držao u

¹ Želim zahvaliti Nataši Štefanec (Zagreb), Sándoru Pappu (Szeged) i Gézi Dávidu (Budimpešta), koji su mi na različite načine pomogli pri pisanju ovog rada.

tajnosti sve dok njegov sin Selim (budući sultan Selim II.) nije postavljen na prijestol i dok nije preuzeo vlast.² Zbog svega toga interes povjesničara za osmansko osvajanje Sigeta, odnosno za glavne sudionike Sigetske bitke ni danas ne prestaje.³ Zahvaljujući opisu Ferenc Črnka, tajnika i komornika Nikole Zrinskog, prizori koji su se odigravali u opsjednutoj tvrđavi, kao i sama pogibija Nikole Zrinskog, našli su mjesto u brojnim radovima i studijama.⁴ Črnko je bio jedan od rijetkih koji su preživjeli posljednji pokušaj proboja iz tvrđave. Poslije pada u zarobljeništvo on je odveden u Istanbul, ali je kasnije otkupljen. I jedan dječak, koji je bio sluga Nikole Zrinskog, tijekom osmanskog osvajanja Sigeta pao je u zarobljeništvo. Nakon što je postao musliman, dobio je ime Idris i pod njim je ušao u povijesne izvore. O njegovu prezimenu Karačović bit će još govora niže u tekstu.

U sudaru habsburških i osmanskih trupa koji se dogodio 22. rujna 1575. godine kod utvrde Budački habsburške trupe su poražene, a njihov zapovjednik Herbert Engelbert von Auersperg je tijekom borbe ubijen. Wolf Engelbert von Auersperg, Herbertov sin, pao je živ u ruke bosanskog sandžakbega Ferhada Sokolovića, koji je zapovijedao osmanskim trupama u spomenutom boju.⁵ Oko von Auerspergova otkupa iz zarobljeništva odvijala se živa diplomatska aktivnost. Znajući kako vrijedna zarobljenika ima u rukama, Ferhad-beg ga je držao kod sebe, pa je Visoka porta dva puta slala zapovijedi da se von Auersperg sprovede u Istanbul.⁶ Napokon, 24. svibnja 1577. godine, von Auersperg je stigao u Istanbul, kako piše Stephan Gerlach, kapelan habsburškoga stalnog diplomatskog predstavništva pri Visokoj porti.⁷ Ferhad-beg je brigu oko von Auerspergova puta u Istanbul povjerio svojem kapidžibaši Idrisu.⁸ Nakon obavljenih pregovora o otkupu Idris se 18. lipnja

² O pogibiji Nikole Šubića Zrinskog i smrti sultana Sulejmana I. v. Pál Fodor i Szabolcs Varga, „Zrínyi Miklós és Szulejmán halála“, *Történelmi Szemle* 58 (2016), br. 2: 181-201.

³ Ovdje navodim dva naslova koji su se pojavili 2019. godine: Pál Fodor (ur.), *The Battle for Central Europe: The Siege of Szigetvár and the Death of Süleyman the Magnificent and Nicholas Zrínyi (1566)* (Leiden: Brill, 2019); Ahmet Önal, *Kanunî'nin Son Seferi (Sigetvar 1566)* (İstanbul: Yeditepe Yayinevi, 2019).

⁴ Usp. Damir Karbić, „The Memory of Nicholas IV of Zrin and the Battle of Szigetvár in Croatia and the Balkans“, u: Fodor (ur.), *The Battle for Central Europe*, 512-514.

⁵ Vjekoslav Klaić, *Povjest Hrvata. Od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*. Sv. 3: Dio 1., *Četvrto doba: Vladanje kraljeva iz porodice Habsburga (1527-1740)*. Prva knjiga: *Doba kraljeva Ferdinanda I., Maksimilijana i Rudolfa (1527.-1608.)* (Zagreb: L. Hartman, 1911), 314; Elma Korić, *Životni put prvog beglerbega Bosne: Ferhad-paša Sokolović (1530.-1590.)* (Sarajevo: Orientalni institut, 2015), 114.

⁶ Korić, *Životni put*, 116.

⁷ Stephan Gerlach, *Tagebuch (Stephan Gerlachs des Aeltern Tage-buch)* (Frankfurt am Main: Heinrich Friesen, 1674), 351.

⁸ Isto, 358.

1577. godine, zajedno s von Auerspergom, zaputio nazad u Bosnu.⁹ Gerlach navodi da je Idris bio kršćanin, ali je prigodom pada Sigeta zarobljen i postao musliman.¹⁰ Nešto više od godinu dana kasnije Joachim von Sinzendorff,¹¹ habsburški stalni predstavnik u Istanbulu, naveo je još jedan važan podatak o Idrisu. U svojem izvještaju od 16. rujna 1578. godine Sinzendorff piše da je „jučer pred večer stigao kapidžibaša bosanskog sandžakbega Ferhada po imenu Idris-aga, koji je bio ‘dječak’ pokojnoga grofa Zrinskog, koji pao viteškom smrću pod Sigetom”. Idris je sa sobom doveo zarobljenike, a 16. rujna primio ga je veliki vezir Mehmed-paša Sokolović.¹²

Kršćanski izvori iz 1570-ih godina govore o čestim upadima kapidžibaše bosanskog sandžakbega u Hrvatsku i Slavoniju. Tako se u popisu većih upada počinjenih od 1575. do 1582. godine navodi da je kapidžibaša u siječnju 1576. godine pustošio oko rijeke Korane i odveo 40 osoba. U lipnju kapidžibaša je tri dana opsjedao Gvozdansko. U prosincu je s 1500 konjanika napao okolicu Blagajskog Turnja i Skrada. Kapidžibaša je 5. studenoga s 2000 konjanika pustošio okolicu Steničnjaka. U kolovozu 1577. godine ponovno je harao u okolici Steničnjaka, a u siječnju 1578. godine sudjelovao je u osvajanju Gvozdanskog. U lipnju 1579. godine bosanski sandžakbeg Ferhad-beg je zajedno s Idris-agom, svojim kapidžibašom, provalio u Turopolje.¹³

Idrisova karijera može se prilično pouzdano rekonstruirati, zahvaljujući prije svega činjenici da je Idris bilo rijetko ime među osmanskim dostojanstvenicima na osmanskome serhatu (pograničju) u Bosni, Dalmaciji, Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj. Zapravo, osim ovoga Idrisa ne nalazim ni jednoga drugog osmanskog dostojanstvenika na mjestu sandžakbega ili beglerbega na ovom dijelu osmanskog serhata tijekom druge polovice 16. stoljeća koji se

⁹ Isto, 359. Wolf Engelbrecht von Auersperg otkupljen je iz zarobljeničtva za sumu od 30.000 zlatnika. Novac dobiven od otkupa Ferhad-beg je upotrijebio za gradnju čuvene džamije Ferhadije u Banjoj Luci; v. Korić, *Životni put*, 117, 214.

¹⁰ Gerlach, *Tagebuch*, 354-355.

¹¹ Kapidžibaša (tur. *kapıcı başı*), zapovjednik vratara na dvoru sandžakbega, beglerbega, odnosno sultana. Na dvoru pokrajinskih namjesnika kapidžibaša je po rangu bio odmah poslije ćehaje; v. Hazim Šabanović, „Bosanski divan“, *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)* 18-19 (1973): 32.

¹² „Solle dieselbe Ich meiner schuldigen Pflicht noch zuernidern nicht vnderlassen, das angestern gegen den Abent des Ferrath Begs in Bosna Capitschi Bassa Hidris Aga jetzt genandt, hie vor des vor dem Zigeth ritterlich abgeleitben Grafen von Zer in seligen Knab auf der Post mitzeren gefangenen alhie, vnd an heut in dem Diuano fur die Visier Bassa furkomen“, Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA), Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien (HHStA Wien), Türkei I 37, Konvolut (Konv.) 2, fol. 114r, Sinzendorff Rudolphu II., Istanbul, 15. i 16. IX. 1578.

¹³ Radoslav Lopašić (ur.), *Spomenici Hrvatske krajine*, knjiga 1: *Od godine 1479 do 1610*. (Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1884), 23-27; Isti, *Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i povjestne crtice* (Zagreb: Matica hrvatska, 1895), 56, 266, 287-288.

ovako zvao, pa tako ne postoji mogućnost da se on zamijeni s nekim drugim istoimenim osmanskim dostojanstvenikom.

U proljeće 1580. godine dogodile su se značajne administrativne promjene na bosanskom serhatu. U izvještaju od 28. prosinca 1579. godine Sinzenдорff je javio o osnivanju novog sandžaka u Hrvatskoj na području oko rijeke Une (Krupa, Cazin, Bužim, Zrin i Ostrožac).¹⁴ Sinzenдорff je već 2. siječnja 1580. godine uložio prosvjed zbog osnivanja novog sandžaka „s onu stranu rijeke Une u Hrvatskoj” i imenovanja Idrisa predstojnikom ovog sandžaka.¹⁵ U pismu caru Rudolfu II. iz svibnja 1580. godine nadvojvoda Ernest piše o dvama novim sandžacima, jednom „u Hrvatskoj” i drugom „kod Senja”.¹⁶ Na kraju su i uspostavljena dva sandžaka, Krčki (Lički) i Krupski sandžak. Početkom rujna 1580. godine dogodila se i najkrupnija promjena glede ustrojstva bosanskog serhata – osnovan je Bosanski ejalet.¹⁷

Dakle, Idris je svoju karijeru kao sandžakbeg započeo na mjestu sandžakbega Krupskoga sandžaka. Pozivajući se na protokol Dvorskoga ratnog vijeća u Grazu, Stanić piše da je Idris-beg već u listopadu 1580. godine napustio mjesto krupskog sandžakbega i preuzeo mjesto hercegovačkog sandžakbega.¹⁸ Nisam mogao utvrditi je li Idris-beg zaista preuzeo upravu nad Hercegovačkim sandžakom. Prema spisku hercegovačkih sandžakbegova iz 16. stoljeća koji je sačinio Toma Popović, Sinan-beg je upravljao ovim sandžakom od travnja 1574. do veljače 1580. godine. Popović piše da je u veljači došao novi sandžakbeg, ali u izvorima nije uspio pronaći njegovo ime. Ovaj novi sandžakbeg je na tom mjestu ostao do listopada iste godine, kada ga je naslijedio Ali-beg.¹⁹ Idris, u svakom slučaju, nije ostao dugo na mjestu sandžakbega Krupe, nego je premješten za sandžakbega Začasne (Pakrac). Zasada nije moguće utvrditi kada se dogodio taj premještanje, ali se zna da je Pakračkim sandžakom upravljao do travnja 1581. godine. Naime, Idris je početkom travnja 1581. godine imenovan sandžakbegom Simontornye, a u

¹⁴ Damir Stanić, „Bihać kao sjedište Bihačke kapetanije i slobodni kraljevski grad“, doktorska disertacija (Sveučilište u Zagrebu, 2020), 131-133.

¹⁵ „khome ich von wegen meines allgernedigisten Kaisers und Herrn, dem nach ich in Erzuuerung khomen das K. May. Hochait ainen Sangiackat jenseids des Fluß Vna in Crabatten aufzurichten entschlossen, und auf ettlicher unruhwiiger fridhessiger Leuth anhalten, dem Hidris Aga verlihen haben sollen“, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 41, Konv. 1, fol. 25r-25v, Sinzenдорffov protest sultanu Muratu III., Istanbul, 2. I. 1580. Također v. Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela*, 2. izdanje (Sarajevo: Svjetlost, 1982), 82.

¹⁶ „Die neuen Sangsiakat in Crabaten unnd bey Zeng betreffent“, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 42, Konv. 1, fol. 36r, Preßburg(?), 16. V. 1580.

¹⁷ Korić, *Životni put*, 140-143.

¹⁸ Stanić, „Bihać kao sjedište“, 123.

¹⁹ Toma Popović, „Spisak hercegovačkih namesnika u XVI veku“, *POF* 16-17 (1970): 98.

izvoru se navodi da je na taj položaj došao s mjesta sandžakbega Začasne.²⁰ Géza Dávid navodi da se Idris na mjestu sandžakbega Simontornye zadržao do svibnja 1585. godine, što neće biti točno. On je u svakom slučaju i u svibnju 1582. godine upravljao ovim sandžakom,²¹ a onda je negdje do kraja te iste ili početkom naredne 1583. godine ponovno imenovan pakračkim sandžakbegom, jer u izvještaju poslanom 18. travnja 1583. godine iz Prešburga (mađ. Pozsony, slovač. Bratislava) navodi se da je početkom veljače pakrački sandžakbeg Idris sa svojim vojnicima i uz nešto vojske iz Bosne po snježnom nevremenu prešao Čazmu, postavljao zasjede i pustošio okolicu Križevaca.²² Već u srpnju Friedrich Preuner, habsburški stalni poslanik pri Visokoj Porti, javlja da je Idris smijenjen s mjesta pakračkog sandžakbega, da boravi u Stambolu i da treba da se priključi osmanskim trupama koje su kretale na pohod protiv Perzije.²³ Nisam mogao utvrditi je li Idris zaista i sudjelovao u ovom pohodu. U svakom slučaju, on je izgleda već početkom iduće 1584. godine bio u Lici na dužnosti ličkog sandžakbega. Paul von Eytzing, novi stalni habsburški poslanik pri Visokoj Porti, u svojem izvještaju od 7. veljače 1584. godine navodi da su 3. veljače u Stambol stigla devetorica zarobljenih uskoka, koje je poslao lički sandžakbeg Idris.²⁴ U listopadu 1584. godine osmanske trupe upale su u Kranjsku, ali su ih na povratku s plijenom dočekali hrvatski ban Toma Erdődy te zapovjednik Hrvatske krajine Jobst Joseph Thurn. U bitci koja se 26. listopada odigrala kod Slunja osmanske trupe doživjele su strahovit poraz.²⁵ U izvještaju nadvojvodi Karlu od 28. listopada von Thurn navodi da je Idris-beg tada bio na dužnosti krupskoga sandžakbega („Hidris Sansag Beeg von Krup”).²⁶ Nedugo poslije ove bitke Idris-beg je zbog doživljenog poraza smijenjen s mjesta sandžakbega, pozvan na Visoku Portu i zatočen u zatvoru Yedikule. Prema navodu von Eytzinga, međutim, Idris-beg je opozvan

²⁰ Géza Dávid, *A Simontornyai szandzsák a 16. században* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982), 29.

²¹ Isto mjesto.

²² „Umb den eingang des monats Ferbruarij hat sich Hidris Beg, Sansak zu Pakhriz mit hilff der Bossner in ainem greulichen schnee wetter, da weniglich es für nahend unmöglich gehalten, das in ainem solchen wetter ainich hör vort raisen solle, aufgemacht und hueten über das wasser Tschassma legen lassen”, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 48, Konv. 3, fol. 55r-563, 18. IV. 1583, Prešburg. Izvještaj je napisan u Prešburgu, ali nisam mogao utvrditi tko ga je napisao niti komu je poslan. Također v. Korić, *Životni put*, 141.

²³ ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 49, Konv. 1, fol. 107r, Preuner Rudolphu II., Istanbul, 16. VII. 1583.

²⁴ „Den dritten diß hat Hidris Begh Zangiack zu Lika 9 uskoken gemainer armer leith, sampt ettlichen kopfen, so meines erachtens derjhenigen Walachen so neulich durch E. Mt. leuth vertilget worden, hieher geschickht”, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 50, Konv. 1, fol. 105r, von Eytzing Rudolphu II., Istanbul, 7. II. 1584.

²⁵ Klaić, *Povjest Hrvata*, 354-355.

²⁶ ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 53, Konv. 1, fol. 13r-15v, Karlovac, 28. X. 1584.

s mjesta ličkog sandžakbega. Von Eytzing dalje navodi da bi, zahvaljujući zagovoru Ferhad-paše Sokolovića kod velikog vezira Osman-paše,²⁷ Idris-beg uskoro trebao biti pušten iz zatvora i ponovno se vratiti u Liku ili čak dobiti neki bolji sandžak na upravu.²⁸ U izvještaju od 20. travnja von Eytzing piše da je Idris-beg još uvijek zatočen,²⁹ ali već u izvještaju od 10. lipnja javlja da bi on uskoro trebao biti imenovan novim kliškim sandžakbegom.³⁰ Zasad mi je nepoznato što se u narednih pet-šest godina događalo s Idrisom, budući da sljedeću vijest o njemu nalazim u Fuggerovim novinama, u izvještaju iz Wiglescha³¹ od 6. studenog 1591. godine. U izvještaju je opisano kako je novoimenovani sandžakbeg Fileka, Idris, zajedno sa sečenjskim sandžakbegom pustošio okolicu ovog mjesta.³² Nisam mogao utvrditi do kada je Idris-beg ostao na ovom položaju. U svakom slučaju, krajem 1593. Idris je imenovan sandžakbegom Sigeta (Szigetvár) i na tom se mjestu zadržao do sredine 1594. godine.³³ Kada su Osmanlije krajem rujna, odnosno početkom listopada 1594. godine zauzeli tvrđavu Papa (mađ. Pápa), Idris-beg je imenovan prvim beglerbegom novoosnovanog ejaleta Papa.³⁴ Géza Dávid navodi da je Idris-beg na ovo mjesto došao s mjesta segedinskog sandžakbega, pa iz toga proizlazi da je on neko vrijeme između srpnja i listopada 1594. godine uprav-

²⁷ O Osman-paši v. Kemal Çiçek, „Osman Paşa, Özdemiroğlu“, u *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, sv. 33 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü, 2007), 471-473.

²⁸ „So hat man auch dem Hydris Begh, gewesen Sansiak Beghen zu Lika, alls ain ursacher und anstifter des jünsten lärm in Crabaten (...) und fürbitt des Ferhat Bassa, so Begh in Bossen gewest, beim Osman Bassa sein voriges Sansiagat zu Lika oder ain bessers derselben andern in khurz zu bekhumen“, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 54, Konv. 1, fol. 135r, von Eytzing nadvojvodi Ernestu, Istanbul, 28. I. 1585.

²⁹ „darunter der Hydris Begh von Lika und gemeltes Beglerbeghen Aly Begh oder Leutenant in eyssen hieher pracht und in die gefanghnus biß auf fernere des Sulthani resolution gelegt worden“, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 54, Konv. 3, fol. 90v-91r, von Eytzing Rudolphu II., Istanbul, 20. IV. 1585.

³⁰ „Hydris Begh, so zu vor Lika gehabt, soll gewisse vertrösstung haben mit ehister gelegenheit das Sansiagat Klissa zu bekhommen“, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 55, Konv. 2, fol. 63r, von Eytzing nadvojvodi Ernestu, Istanbul, 10. VI. 1585.

³¹ Radi se o današnjem mjestu Víglaš u središnjoj Slovačkoj.

³² „Der Neue ankhommene Hydriz Begh von Filek“, Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, Cod. 8964, fol. 125r-125v. Filek (njem. Fileck, mađ. Fülek) je današnje Fiľakovo u južnoj Slovačkoj. Filek je od 1554. do 1596. godine bio sjedište istoimenog sandžaka.

³³ Géza Dávid, „Die Bege von Szigetvár im 16. Jahrhundert“, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 82 (1992): 88, 96.

³⁴ Géza Pálffy, *A pápai vár felszabadításának négyszáz éves emlékezete 1597–1997* (Pápa: Jókai Mór Városi Könyvtár, 1997), 18-19; Ibrahim Alajbegović Pečevića, *Historija 1576-1640.*, sv. 2, prev. Fehim Nametak (Sarajevo: El-Kalem, 2000), 126, 131.

ljao Segedinskim sandžakom.³⁵ Idris je na mjestu beglerbega Pape ostao do druge polovice 1596. godine.³⁶ Posljednja dužnost koju je Idris obavljao bila je dužnost beglerbega Bosanskog ejaleta, ali on na tome mjestu nije ostao dugo, budući da ga je već 1597. godine naslijedio Hasan-paša.³⁷

Koliko mi je poznato, Sinzendorffov izvještaj jedini je izvor iz kojeg se može saznati da je Idris u svojoj dječjačkoj dobi bio sluga (*Knabe*) Nikole Šubića Zrinskog. Smatram da nema razloga sumnjati u vjerodostojnost Sinzendorffovih navoda. Sinzendorff je imao svoje prijatelje, odnosno pouzdanike, koji su mu redovno prenosili vijesti o tome što se dešava na Visokoj Porti, pa se može kazati da je bio izvrsno obaviješten, ne samo o onome što se događa u osmanskoj prijestolnici, nego i diljem Osmanskog Carstva. Jedan od njegovih izvora bio je oličan u osobi Ali-bega, koji je bio tumač na Visokoj Porti. Ali-beg je bio njemačkog podrijetla i zapravo je i sam dospio u osmansko zarobljeništvo prigodom pada Sigeta 1566. godine.³⁸ Sam način Idrisova zarobljavanja ostao mi je nepoznat. Kada su Osmanlije zarobili već spominjanog Črnka, s njim su zajedno bili Gašpar Alapić, Berta Geréczy, Stjepan Oršić i još nekoliko drugih branitelja Sigeta za koje se ne zna kako su se zvali.³⁹ Je li Idris bio jedan od ovih neimenovanih zarobljenih branitelja, ili se nalazio među ženama i djecom koji su pali u zarobljeništvo nakon što su osmanski vojnici konačno zauzeli Siget, ne može se zasad kazati.

Kao dječjačka dob (*Knabenalter*) smatrano je vrijeme od rođenja do četrnaeste, odnosno sedamnaeste godine života.⁴⁰ Ako pretpostavimo da je Idris kada je pao u zarobljeništvo imao između dvanaest i petnaest godina, onda je bio rođen između 1551. i 1554. godine. Gerlach, koji ga je vidio u Stambolu

³⁵ Géza Dávid, *Török közigazgatás Magyarországon*, habilitacija (Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1995), 285.

³⁶ Pálffy, *A pápai vár*, 26.

³⁷ Safvet beg Bašagić Redžepašić, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine (Od g. 1463-1850)* (Sarajevo: Vlastita naklada, 1900), 52, 178.

³⁸ Ali-beg se zvao Melchior von Tierberg, a rođen je u Friedbergu (Friedberg u oblasti Wetterau, Hessen); v. Nedim Zahirović, „Two Habsburg Sources of Information at the Sublime Porte in the Second Half of the 16th Century”, u: *Power and Influence in the South-Eastern Europe: 16th-19th Century*, ur. Maria Baramova et al. (Berlin: Lit Verlag, 2013), 420-423. O značenju riječi *Knabe* u njemačkom jeziku v. Jacob Grimm i Wilhelm Grimm, *Deutsches Wörterbuch*, sv. 5 (Leipzig: S. Hirzel, 1873), 1315.

³⁹ Ivan Zvonar, „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika (u povodu 450. obljetnice opsade i pada Sigeta)“, *Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu* 49 (2016), br. 5-6: 66.

⁴⁰ Albrecht von Haller, *Vorlesungen über gerichtliche Arzneiwissenschaft*, sv. 1 (Bern: Neue topographische Gesellschaft, 1782), 7; Carl W. E. Heimbach i J. Fr. Sierig, „Grossjährigkeit”, u: *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste*, sv. 94 (Leipzig: Brockhaus, 1875), 46.

1577. godine, navodi da je Idris „mlad i visok čovjek”.⁴¹ U naslovu ovog rada naveo sam njegovo prezime u obliku Karačović. Radoslav Lopašić, a po njemu i Hazim Šabanović, navode ga upravo u ovom obliku.⁴² U meni pristupačnim izvorima naišao sam na oblike „Caratzavitz”⁴³ i „Koratschevitsch”,⁴⁴ pa se ne može isključiti da se Idris možda prezivao Karačavić, Karačević, Koračević ili Koračević. Idris je imao moćnog zaštitnika u osobi Ferhad-paše Sokolovića. Bosanskohercegovačka povjesničarka Elma Korić ukazuje na mogućnost da je Ferhad kao ulufedžibaša (zapovjednik plaćenih vojnika-dnevničara)⁴⁵ sudjelovao u osmanskom pohodu na Siget 1566. godine,⁴⁶ pa je moguće da su se putevi Ferhada Sokolovića i Idrisa Karačovića već tada susreli. Idris se najvjerojatnije već od tada nalazio u Ferhad-pašinoj sviti i s vremenom je postao čovjek od njegova najvećeg povjerenja. Koliko mi je poznato, beglerbeg Bosanskog ejaleta bila je posljednja dužnost koju je Idris obnašao.⁴⁷ Ni u izvorima ni u literaturi nisam našao kada, kako i gdje je Idris završio svoj životni put. Isto tako, meni dostupni izvori ne daju nikakve podatke o njegovu mogućem potomstvu. Kao osmanski velikodostojnik koji je bio na čelu više sandžaka i dvaju ejaleta u osmanskom pograničju, Idris je održavao i veze s habsburškim velikodostojnicima na drugoj strani granice. Mađarski povjesničar Géza Pálffy objavio je sadržaj deset pisama pisanih na mađarskom jeziku koja je Idris-paša tijekom 1595. i 1596. godine poslao Ferenczu Batthyányiju.⁴⁸ Nije mi poznato je li sačuvano makar jedno pismo koje je on poslao Jurju IV. Zrinskom, Nikolinu sinu, ali je jamačno da su barem neizravno održavali vezu jedan s drugim. U pismu Batthyányiju, datiranom između 20. rujna i 13. listopada 1596. godine, Idris-paša izrijeком spominje

⁴¹ „Ein junger langer Mann”; v. Gerlach, *Tagebuch*, 355.

⁴² Radoslav Lopašić, *Bihać i Bihačka krajina. Mjestopisne i poviestne crtice* (Zagreb: Matica hrvatska, 1890) 217; Šabanović, *Bosanski pašaluk*, 82.

⁴³ „Carazavitsch Samsagg zu Cernickh”, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 50, Konv. 2, fol. 42r, Veith von Halleg nadvojvodi Karlu, Križevci, 4. III. 1584.

⁴⁴ „Hidris Beeg Koratschavitsch, Schansackh zu Crup”, ÖStA, HHStA Wien, Türkei I 54, Konv. 1, fol. 218r, 26. X. 1584. (popis bosanskih trupa koje su poražene kod Slunja).

⁴⁵ Usp. Adem Handžić, „O organizaciji vojne krajine Bosanskog ejaleta u XVII stoljeću”, *Prilozi* 24 (1988): 50.

⁴⁶ Korić, *Životni put*, 37–38.

⁴⁷ U jednom popisu smjena titulara nadarbina (*ruznamçe defteri*) s početka 17. stoljeća navodi se da je „bivši bosanski beglerbeg Idris, još dok je bio beglerbeg Pape (*sabika Bosna beglerbeğisi İdris Paşa (...)* Papa beglerbeğisi iken), predložio Omera, sina Velijeva, koji je bio aga farisa u tvrđavi Stolni Beograd (Székesfehérvár), za uživanje nadarbine od 9000 akči; v. T. C. Cümhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, İstanbul, Ruznamçe Defteri, No. 234, fol. 70.

⁴⁸ O Ferenczu Batthyányiju v. Géza Pálffy, „Die Rolle der Familie Batthyány in der Grenzverteidigung gegen die Osmanen im 16. und 17. Jahrhundert”, *Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja* 8 (2009), br. 16: 81–83.

da je Juraj, tada kapetan Transdanubije, od njega tražio da mu nabavi lijepi pokrivač („szép pokróc”) i srebrnu mastionicu („szép ezüstös kalamáris”). Idris-paša navodi da nije mogao naći pokrivač, nego mu je poslao jedan drugi komad tkanine, a mastionicu će poslati po svom čovjeku Deli Sinanu.⁴⁹ Iste te godine Jurjevi su ljudi zarobili i k njemu doveli dvojicu Cigana svirača. Prije nego što su ih Jurjevi ljudi zarobili, oni su boravili kod Idris-paše (*Igritz-paša*) u Papi. Juraj je uživao u njihovoj svirci. Izgleda da su Cigani dugo ostali kod njega, jer u jednom pismu Ferenczu Batthyányiju iz 1602. godine Juraj hvali njihovo sviračko umijeće.⁵⁰ Može se pretpostaviti da je Juraj od njih iz prve ruke mogao saznati nešto više o Idris-paši, pa čak možda i to da je Idris u svojoj dječjačkoj dobi bio sluga njegova oca Nikole.

Izvori i literatura

Neobjavljeni izvori:

Austrija, Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, fond Türkei I, kutije 37, 41, 42, 48, 49, 50, 53, 54, 55.

Austrija, Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, Cod. 8964.

Turska, T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA), İstanbul, Ruznamçe Defteri, No. 234.

Objavljeni izvori i literatura:

Alajbegović, Ibrahim Pečevića. *Historija 1576–1640.*, sv. 2. Preveo Fehim Nametak. Sarajevo: El-Kalem, 2000.

Bašagić Redžepasić, Safvet beg. *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine (Od g. 1463-1850)*. Sarajevo: Vlastita naklada, 1900.

Çiçek, Kemal. „Osman Paşa, Özdemiroğlu“. U: *Türk Diyanet Vakfı İslâm Aniklopedisi*, sv. 33, 471-473. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü, 2007.

Dávid, Géza. *A Simontornyai szandzsák a 16. században*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982.

Dávid, Géza. „Die Bege von Szigetvár im 16. Jahrhundert“. *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 82 (1992): 67-96.

Dávid, Géza. *Török közigazgatás Magyarországon*. Habilitacija, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 1995.

⁴⁹ Pálffy, *A pápai vár*, 105.

⁵⁰ Nataša Štefanec, *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu* (Zagreb: Barbat, 2001), 195; „két cigányhegedőse”, v. Sándor Takáts, *Rajzok a török világból*, sv. 1 (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1915), 429-430.

- Fodor, Pál; Varga, Szabolcs. „Zrínyi Miklós és Szulejmán halála“. *Történelmi Szemle* 58 (2016), br. 2: 181-201.
- Fodor, Pál, ur. *The Battle for Central Europe: The Siege of Szigetvár and the Death of Süleyman the Magnificent and Nicholas Zrínyi (1566)*. Leiden: Brill, 2019.
- Gerlach, Stephan. *Tagebuch (Stephan Gerlachs des Aeltern Tage-buch)*. Frankfurt am Main: Heinrich Friesen, 1674.
- Grimm, Jacob; Grimm, Wilhelm. *Deutsches Wörterbuch*, sv. 5. Leipzig: S. Hirzel, 1873.
- Haller, Albrecht von. *Vorlesungen über gerichtliche Arzneiwissenschaft*, sv. 1. Bern: Neue topographische Gesellschaft, 1782.
- Handžić, Adem. „O organizaciji vojne krajine Bosanskog ejaleta u XVII stoljeću“. *Prilozi* 24 (1988): 45-69.
- Heimbach, Carl W. E.; Sierig J. Fr. „Grossjährigkeit“. U: *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste*, sv. 94, 41-71. Leipzig: Brockhaus, 1875.
- Karbić, Damir. „The Memory of Nicholas IV of Zrin and the Battle of Szigetvár in Croatia and the Balkans“. U: *The Battle for Central Europe: The Siege of Szigetvár and the Death of Süleyman the Magnificent and Nicholas Zrínyi (1566)*, uredio Pál Fodor, 509-521. Leiden: Brill, 2019.
- Klaić, Vjekoslav. *Povjest Hrvata. Od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*. Sv. 3: Dio 1. *Četvrto doba: Vladanje kraljeva iz porodice Habsburga (1527–1740)*. Prva knjiga: *Doba kraljeva Ferdinanda I., Maksimilijana i Rudolfa (1527.–1608.)*. Zagreb: L. Hartman, 1911.
- Korić, Elma. *Životni put prvog beglerbega Bosne: Ferhad-paša Sokolović (1530.–1590.)*. Sarajevo: Orijentalni institut, 2015.
- Lopašić, Radoslav, ur. *Spomenici Hrvatske krajine*, knjiga 1: *Od godine 1479 do 1610*. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1884.
- Lopašić, Radoslav. *Okolice i Korane. Mjestopisne i povjestne crtice*. Zagreb: Matica hrvatska, 1895.
- Önal, Ahmet. *Kanunînin Son Seferi (Sigetvar 1566)*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019.
- Pálffy, Géza. *A pápai vár felszabadításának négyszáz éves emlékezete 1597–1997*. Pápa: Jókai Mór Városi Könyvtár, 1997.
- Pálffy, Géza. „Die Rolle der Familie Batthyány in der Grenzverteidigung gegen die Osmanen im 16. und 17. Jahrhundert“. *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* VIII (2009), br. 16: 73-88.
- Popović, Toma. „Spisak hercegovačkih namesnika u XVI veku“. *Prilozi za orijentalnu filologiju* 16-17 (1970): 93-99.
- Šabanović, Hazim. „Bosanski divan“. *Prilozi za orijentalnu filologiju* 18-19 (1973): 9-45.
- Šabanović, Hazim. *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela*, 2. izdanje. Sarajevo: Svjetlost, 1982.
- Štefanec, Nataša. *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*. Zagreb: Barbat, 2001.
- Takáts, Sándor. *Rajzok a török világból*, sv. 1. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1915.

Zahirović, Nedim. „Two Habsburg Sources of Information at the Sublime Porte in the Second Half of the 16th Century”. U: *Power and Influence in the South-Eastern Europe: 16th-19th Century*, uredili Maria Baramova, Plamen Mitev, Ivan Parvev i Vania Racheva, 417-423. Berlin: Lit Verlag, 2013.

Zvonar, Ivan. „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika (u povodu 450. obljetnice opsade i pada Sigeta)”. *Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu* 49 (2016), br. 5-6: 57-81.

Summary

IDRIS KARAČOVIĆ, SERVANT OF NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI, OTTOMAN BEY AND PASHA

This paper discusses the career of Idris Karačović, the Ottoman Bey of the Military Frontier who as a child was the servant of Nikola Šubić Zrinski. During the Ottoman siege of Szegedvár in 1566 he was taken prisoner and subsequently became a Muslim. His Christian name is so far unknown. Two years after he was taken prisoner, Idris appeared in sources as the kapidžibaša (chief gatekeeper) of the Bosnian Sanjak-bey Ferhad Sokolović. At the end of 1579 and the beginning of 1580 Idris became Sanjak-bey of the Sanjak of Krupa and at that time his career as an Ottoman Military Frontier Bey started. After Krupa Idris was appointed Sanjak-bey of the Simontornya, Pakrac, Lika, Filek, Siget and Segedin sanjaks. In 1594 Idris became the beylerbey of the newly established Eyalet of Papa and officiated there until the second half of 1596 when he was appointed beylerbey of the Bosnia Eyalet. Idris governed this Eyalet for only one year, after that there are no traces of him in the sources. From the correspondence with the Hungarian magnate Ferencz Batthány it is evident that he maintained contact, although only indirectly, with Juraj IV Zrinski, the son of Nikola Šubić Zrinski. However, from this correspondence it is not clear whether Juraj knew that Idris had in his childhood been a servant of his father Nikola.

Key words: Idris Karačović, Nikola Šubić Zrinski, Juraj IV Zrinski, Ottoman siege of Szegedvár, Ottoman border area

(Translated by Mica Orban Kljajić)

Kontakt:

Dr. sc. **Nedim Zahirović**

e-mail: nedim.zahirovic@rub.de

